

Paul van der Sterren & Erwin l'Ami

Max Euwe Wereldkampioen!

De kampioensjaren 1935-1937

New In Chess 2026

Inhoud

Voorwoord	7
Deel I	Het verhaal 9
	Inleiding 10
	Proloog 13
Hoofdstuk 1	Wereldkampioen! En wat nu? 14
Hoofdstuk 2	Wereldkampioen en leraar 18
Hoofdstuk 3	Zandvoort 1936 22
Hoofdstuk 4	Nottingham 1936 27
Hoofdstuk 5	AVRO-toernooi 1938 35
Hoofdstuk 6	Achtkamp van De Arbeiderspers 1936 38
Hoofdstuk 7	Bad Nauheim/Stuttgart/Garmisch-Partenkirchen 1937 42
Hoofdstuk 8	Stockholm 1937, ‘de zevende Olympiade’ 46
Hoofdstuk 9	Het wereldkampioenschap, eindpunt en keerpunt 50
Hoofdstuk 10	De revanchematch 54
Hoofdstuk 11	Conclusie 82
Deel II	Partijen 85
Namenindex	187
Uitleg van symbolen	189
Bibliografie	190

Voorwoord

Het idee voor dit boek ontstond tijdens de coronacrisis, toen het Max Euwe Centrum de gedwongen sluiting vanwege de lockdowns wilde compenseren met het maken van een videoserie over de match Euwe-Aljechin in 1935. Die video's werden zo goed ontvangen dat we ermee doorgingen en zodoende kwam er ook een video over de tweede match in 1937, waarin Euwe de titel weer aan Aljechin verloor, en zelfs één over de match Euwe-Donner in 1955/56. Plotseling was Euwe weer de figuur geworden waar het Max Euwe Centrum om draaide!

Tijdens het voorbereidende werk voor al deze video's voelde ik hoe Euwe me niet alleen als schaker maar ook als mens naderbij kwam. Daarbij begon het me steeds meer te bevreemden dat hij die eerste match zo glorieus had gewonnen en de tweede zo smadelijk had verloren. Was Euwe in die twee jaar dan zoveel zwakker geworden of Aljechin zoveel sterker? Beide mogelijkheden leken me niet zo waarschijnlijk. Kortom, bijna ongemerkt begon ik me steeds verder in 'de periode Euwe' te verdiepen. Ik bekeek alle partijen die Euwe als wereldkampioen gespeeld had en las wat er in die tijd, in boeken, tijdschriften en kranten, zoal over hem en zijn partijen geschreven was. Uiteindelijk interesseerden me vooral twee vragen: hoe keek men in zijn eigen tijd tegen wereldkampioen Euwe aan en hoe verhielden zijn resultaten zich tot die van Aljechin en de andere topspelers van toen? En wie waren dat eigenlijk?

Het idee was er dus, maar hoe kon van die forse, maar ontoonbare stapel aantekeningen in mijn bureaula iets worden gemaakt dat wél publicabel was? Deze transformatie, die voor ieder boek en voor iedere auteur feitelijk de enige belangrijke is, werd in de eerste plaats mogelijk gemaakt door Remmelt Otten van uitgeverij New in Chess. Hij bood zeer genereus aan om het beoogde boek zowel in het Nederlands als in het Engels uit te geven, zodat zowel 'wij, Nederlandse schakers' als die grote en vooral Engelstalige schaakwereld nu kennis kunnen nemen van mijn bevindingen. Op de tweede plaats, en zeker niet minder belangrijk, vond ik mijn collega-grootmeester Erwin l'Ami bereid om een selectie te maken van Euwes partijen uit die tijd en die op de van hem bekende wijze, grondig, luchtig en ook nog eens leerzaam, van commentaar te voorzien.

Zo is het uiteindelijk een boek in twee delen geworden. In het eerste deel loop ik stap voor stap de twee jaren van Euwes wereldkampioenschap door en probeer ik antwoorden te formuleren op bovenstaande vragen. Dit deel is beschouwelijk van toon en voor zover er schaaktechnische fragmenten in staan is het commentaar daarbij eveneens beschouwelijk en niet al

te gedetailleerd. Het tweede deel bestaat uit vierentwintig door Erwin geanalyseerde partijen. Hier klinkt – sterker dan in Deel I – de stem van de eenentwintigste eeuw, want zowel de arendsogen van de engines als de actuele stand van de openingstheorie wordt in het verhaal betrokken. Echter, dankzij Erwins unieke gave om die stem het verhaal nooit te laten dicteren, maar haar enkel als startpunt en richtingwijzer te nemen voor *zijn eigen inzichten*, wordt het nooit computerachtig. Hij haalt het beste zowel uit de engines als uit zichzelf.

Zo vormen de twee delen toch een eenheid. Twee invalshoeken, één ambitie: te onderzoeken en te laten zien hoe Euwe schaakte in zijn tijd als wereldkampioen. Die tijd ligt nu negentig jaar achter ons, maar de lessen die we eruit kunnen trekken zijn tijdloos en zullen dat altijd blijven.

Paul van der Sterren
Amsterdam, december 2025

Inleiding

December 1935. Tot verbijstering van vrijwel de hele wereld heeft Max Euwe zojuist de onverslaanbaar geachte Alexander Aljechin in een lange, slopende en op het eind bloedstollend spannende tweekamp om het schaakwereldkampioenschap verslagen. Heel Nederland verkeert in een staat van euforische vreugde. Maar nog tijdens de uitbundige feestelijkheden werpt oud-wereldkampioen Emanuel Lasker in een beschouwing over de zojuist geëindigde match de eerste schaduw over Euwes wereldkampioenschap. Hij is lovend over Euwe, maar zijn stuk heeft een ernstige, bijna vermanende ondertoon: “Er wacht Euwe thans een grote verantwoordelijkheid, want hij aanvaardde heden de erfenis van Anderssen, Morphy, Steinitz, Lasker, Capablanca en Aljechin. Dat is een reeks van klinkende namen. Zij allen hebben de geschiedenis van het schaakspel verrijkt, en het is onze hoop dat de nieuwe wereldkampioen thans het zijne ertoe zal bijdragen de wetenschap van het oude spel op een hogere trap te brengen. Door zijn leraarschap is zijn tijd beperkt, maar toch zal de schaakwereld het van hem verwachten.”

Het is nogal wat, zoals Lasker zijn visie op het wereldkampioenschap hier bijna als een opdracht aan Euwe formuleert. “Goed jongeman, je hebt Aljechin verslagen, maar bewijs nu maar eens dat je ook werkelijk in dit rijtje wereldkampioenen thuishoort”, zo klinkt het mij althans in de oren. Toch slaat Lasker in deze ene alinea een heleboel spijkers op de kop. Om te beginnen: *noblesse oblige*. Wie een titel draagt moet de daaraan verbonden verwachtingen waarmaken, of hij wil of niet. En de tijd die Euwe voor het schaakspel had wás inderdaad beperkt, en dat was heel anders dan bij zijn illustere voorgangers, die – ironisch genoeg met uitzondering van Lasker zelf – hun tijd volledig aan het schaakspel konden en wilden wijden.

Hoe dan ook, het is ook nu, bijna een eeuw later, nog steeds een interessante vraag: is Euwe in deze opdracht van Lasker geslaagd? Wat heeft hij ‘de wetenschap van het oude spel’ gebracht? En hoe verliepen eigenlijk die twee jaren waarin hij wereldkampioen was? Wat gebeurde er zoal in die tijd en wat waren de rol en de positie van Euwe hierin? En dan is er ten slotte nog de misschien wel meest prangende vraag van allemaal: waarom verloor Euwe in 1937 van de man die hij twee jaar daarvoor nog zo overtuigend had verslagen?

Over dat laatste is in de loop der tijden veel gezegd, maar helaas heeft het narratief dat Aljechin al vrij snel na die tweede tweekamp de wereld in slingerde de geschiedschrijving over dit onderwerp vanaf het begin sterk beïnvloed, om niet te zeggen volledig gedomineerd. We kunnen hem dat niet al te kwalijk nemen. Aljechin nam nu eenmaal graag de rol aan van de held,

iets wat Euwe juist volkomen vreemd was. En een held kan dan wel eens verliezen, maar komt altijd sterker terug. En dus kwam Aljechin sterker terug, althans in zijn eigen verhaal.

Aljechins verhaal kan dus wel wat nuancering en correctie gebruiken. Heldenverhalen zijn mooi, maar het kan geen kwaad om er een meer nuchtere beschouwing tegenover te stellen. En wie weet, wordt ook deze “nuchtere beschouwing” wel een heldenverhaal, maar nu één met Euwe in de hoofdrol. Of hij dat nu gewild zou hebben of niet.

HOOFDSTUK 8

Stockholm 1937, ‘de zevende Olympiade’

Ik heb de zon niet meer teruggezien... althans in Stockholm niet, maar dat komt later wel weer.
Max Euwe (1937)

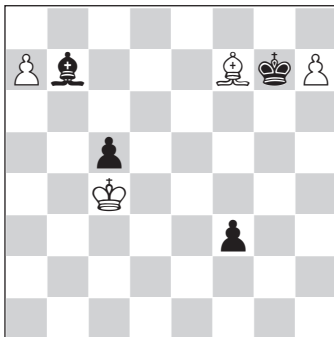
Slechts enkele dagen na de vierkamp in Bad Nauheim, Stuttgart en Garmisch-Partenkirchen begint de Olympiade in Stockholm. De term ‘Olympiade’ is tegenwoordig zo ingeburgerd dat er meestal stilzwijgend van uit wordt gegaan dat deze landenwedstrijd vanaf het begin zo werd genoemd, misschien omdat de eerste poging om een dergelijk evenement van de grond te krijgen plaatsvond als nevenprogramma van de Olympische Spelen in Parijs in 1924. In werkelijkheid werd er vóór de Tweede Wereldoorlog meestal simpelweg over ‘de landenwedstrijd’ of ‘de landenwedstrijd om de Hamilton-Russell Cup’ gesproken. Zo ook in 1937. Maar het is misschien toch interessant om hier even te vermelden dat wat tegenwoordig als de zevende Olympiade in alle rijtjes en geschiedenisboeken staat, indertijd de zesde (!) landenwedstrijd om de Hamilton-Russell Cup werd genoemd.

Euwe blijkt zijn uitstekende vorm van de Duitse vierkamp naar Stockholm te hebben meegenomen. Hij wint zijn eerste zes partijen! En omdat hij als wereldkampioen natuurlijk aan het eerste bord zit zijn de meesten van zijn tegenstanders van hoog niveau. Hij verslaat onder anderen Petrovs (enkele maanden eerder nog gedeeld winnaar in Kemerí), Keres, Mikenas en Stahlberg.

Maar weer staat verderop in het toernooi één man onverbiddelijk op Euwe te wachten: de man met de hamer.

Max Euwe
Andor Lilienthal

Stockholm 1937 (8)

Max Euwe tegen Vladimirs Petrovs tijdens de Olympiade in Stockholm, 1937.

Foto: Leeuwarder Courant, 3 augustus 1937

Andor Lilienthal in het toernooi te Hastings 1934/35.

Foto: De Telegraaf, 10 augustus 1937

Na de serie van zes winstpartijen en een solide remise tegen Pirc heeft Euwe in deze hele partij het initiatief gehad. Na 70 zetten lijkt hij het taaie verzet van Lilienthal eindelijk te hebben gebroken. Maar dan...

Laten we dit moment door Euwe zelf laten beschrijven:

71. ♖d5??

“Een hallucinatie. Wit houdt alleen met 71... ♗xd5 rekening. Juist was 71. ♖g6 f2 72. ♖d3 ♗e4 73. ♔xc5 gevolgd door verovering van de zwarte f-pion.”

71...f2!

“Wint onmiddellijk. Na 72. ♗xb7 f1 ♖+ gaat pion a7 geforceerd verloren. Wit gaf het op.”

Het is een koele, analytische reflectie, precies zoals we dat inmiddels van Euwe kennen. Ook in een nabeschouwing op het toernooi laat hij zich niet in zijn ziel kijken: “In de eerste week speelde ik zeer goed, in de tweede week liet ik het lelijk liggen. De oorzaak van dit werkelijk grote verschil is moeilijk vast te stellen”, al vult hij direct aan dat hij zich “na de nederlaag tegen Lilienthal hoogst onzeker voelde bij het beoordelen der stellingen en bij de vergelijking der verschillende mogelijkheden”. Inderdaad, dat is precies wat het maken van een dergelijke blunder met een schaker doet, zelfs met een topschaker.

Later heeft hij zich iets poëtischer uitgelaten over deze toch wel historische blunder: “Ik heb de zon niet meer teruggezien...”, al voegt hij daar onmiddellijk, nuchter vooruitkijkend als altijd, aan toe “... althans in Stockholm niet, maar dat komt later wel weer”.

De krantenkop van de volgende dag, ‘Euwe gedeprimeerd door zijn nederlaag tegen Lilienthal’, zal er niet ver naast hebben gezeten. Hoe kan het ook anders?

Na dit drama maakt Euwe in de laatste partijen van deze slopend lange Olympiade (negentien ronden in vijftien dagen, Euwe speelt dertien keer mee) niet meer dezelfde frisse indruk als in de eerste helft van het toernooi. Weliswaar wint hij in de volgende ronde nog van de Argentijn Luis Roberto Piazzini, maar omdat partijen in die tijd nog werden afgebroken (en soms pas dagen later werden uitgespeeld) heeft zich op het moment dat Euwe tegen Piazzini speelt de ramp tegen Lilienthal nog niet voltrokken. Euwe staat dan immers nog ‘gewoon’ op winst in de afgebroken partij en daar zal hij zich uitstekend bij hebben gevoeld. Hij lijkt op dat moment immers verzekerd van de absoluut magistrale score van 8½ uit 9.

Het uitspelen van die hangpartij moet dan ook een enorme domper voor Euwe zijn geweest. Weg is de 8½ uit 9, weg de ongeslagen status, weg zijn misschien ook even de moed en de nuchterheid. En hij krijgt weinig tijd om zich van de klap te herstellen, want meteen nadat hij van Lilienthal verliest

staat de volgende ronde alweer op het programma. Euwe is er de man niet naar om zich af te melden voor deze match, te meer daar topfavoriet Amerika de tegenstander is en Nederland op dat moment nog hoopt de Olympiade te kunnen winnen. Hij slaagt erin om tegen Reshevsky voor de poorten van de hel een remise weg te slepen, iets wat onder die omstandigheden gerust een prestatie kan worden genoemd. Maar een dag later is het sprookje dan toch uit. Tegen de Fin Thorsten Gauffin raakt Euwe de controle over de partij volledig kwijt, waarna hij door zijn onbekende tegenstander het moeras in wordt getrokken en tenslotte op de koningsvleugel wordt overrompeld.

Overigens wint Gauffin in de volgende ronde ook van Keres. De Olympiade in Stockholm moet voor deze verder onbekend gebleven speler het absolute hoogtepunt van zijn carrière zijn geweest.

Euwe besluit zijn toernooi met een tamme remise tegen Tartakower en een vrij gemakkelijke winst tegen Jens Enevoldsen. Zijn score: 9½ uit 13. Helemaal niet slecht natuurlijk, ook niet voor een wereldkampioen, maar wat een verschil tussen de eerste en de tweede toernooihelft!

In ieder geval één verzachtende omstandigheid mag niet onvermeld blijven, al is het maar omdat er een karaktertrek van Euwe in naar voren komt die in de toekomst steeds prominenter zal worden: zijn verantwoordelijkheidsgevoel. Tijdens de laatste dagen van de Olympiade vindt het vermaledijde FIDE-congres plaats, waarin zich het eerder beschreven drama met de WK-regeling afspeelt. Euwe ziet het als zijn verantwoordelijkheid als wereldkampioen om een prominente rol te spelen in deze discussie. Maar de teleurstellende uitkomst ervan moet hem hard hebben geraakt, zeker na alle tijd en energie die hij hierin gestoken heeft. En dat bovenop de mokerslag tegen Lilienthal en de trap na van Gauffin...

Misschien is dit wel altijd de tragiek van maatschappelijke betrokkenheid. Wie zelf vol goede bedoelingen, energie en grootse plannen zit, maar daarvoor van de wereld die hij/zij probeert te helpen slechts onverschilligheid en tegenwerking terugkrijgt, kan daarvan een flinke terugslag ondervinden. Euwe heeft zich er uiteindelijk niet door laten ontmoedigen, gezien de enorme hoeveelheid aan bestuurlijke verantwoordelijkheid die hij later in zijn leven nog op zich genomen heeft. Maar in Stockholm moet hij toch even in zak en as gezeten hebben. "Ik heb de zon niet meer teruggezien..."

♖g8 37.♗e8+ ♖g7 38.♗e7+ ♜f7
39.♗xe5+ ♖f8 40.♗d6+ ♖g7 41.♗xd3
is ook ruim voldoende.

Milan Vidmar (1885-1962) maakte in de jaren twintig en dertig van de twintigste eeuw onderdeel uit van de wereldtop. Dat is bijzonder, want net als Euwe had hij ook een academische carrière naast het schaken. Na zijn schaakcarrière vestigde hij ook een naam als internationaal arbiter. Hij leidde onder andere het WK-toernooi van 1948.

Vidmar was het toernooi begonnen met een remise tegen outsider George Thomas; Euwe had overtuigend van Samuel Reshevsky gewonnen.

Partij 6

Milan Vidmar

Max Euwe

Nottingham 1936

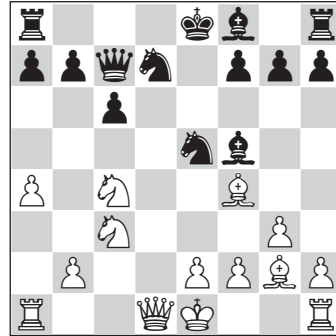
1.d4 d5 2.c4 c6 3.♘f3 ♘f6 4.♘c3 dxc4

Het Slavisch was in deze periode een van de pilaren onder Euwes openingrepertoire. Het is niet overdreven om te stellen dat er op dit moment, vlak na de eerste match tegen Aljechin waarin hij het Slavisch met beide kleuren op het bord bracht, geen grotere kenner van deze opening op de wereld rondliep.

5.a4 ♗f5 6.♘e5 ♘bd7 7.♘xc4 ♗c7

Tegenwoordig is op topniveau de zet 7...♘b6 populairder, maar het zou nog zo'n vijftig jaar duren voordat dit systeem ontwikkeld werd. Ik zal verder niet al te diep ingaan op de openingsproblematiek.

**8.g3 e5 9.dxe5 ♘xe5 10.♗f4 ♘fd7
11.♗g2**

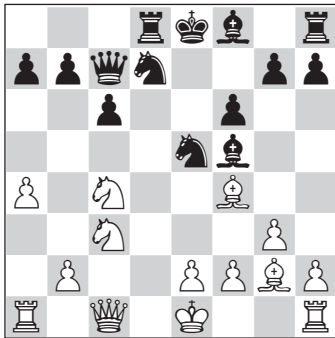

11...♞d8

Achter deze zet gaat een interessante verhaal schuil. In Partij 20 van de WK-match speelde Aljechin hier 11...f6, en na 12.0-0 ♞d8 13.♗c1 ♗b8? 14.♘e4 ♗e7 15.♗c3 werd hij spoedig onder de voet gelopen. Vervolgens gebeurde er in Partij 21, drie dagen later, iets onvoorstelbaars. Euwe herhaalde met zwart(!) de opening van Aljechin – al begon hij met 11...♞d8, om met 12.♗c1 f6 13.0-0 terug te keren naar Partij 20 – en komt op zet 13 met de versterking 13...♗e6. Het brengt hem wederom een prachtige overwinning en dit laat zien hoe goed Euwe in die tijd voorbereid was. Overigens is de zet tegenwoordig volledig uit de toernooipraktijk verdwenen en daar is ook een goede reden voor, zoals we zullen zien. In 2000 zorgde de creatieve Russische grootmeester Alexander Morozevich voor een revolutie in deze variant door in het supertoernooi van Wijk aan Zee tegen Garry Kasparov de zet 11...g5 te introduceren. Daarmee lost zwart op radicale wijze, en met succes, het probleem op van het gepende paard op e5.

12. ♖c1

Gedwongen, aldus Aljechin in het toernooiboek, omdat “wit rekening moet houden met de dreiging van ...g5”. Daar lijkt na 12.0-0 geen sprake van te zijn, want 12...g5 13.♘e3! is al min of meer gewonnen voor wit. Zwart doet er beter aan 12...♙e6 te spelen, maar na 13.♘xe5 ♘xe5 14.♖c2 is de zwarte stelling erg onprettig. 12...f6 kan ook, met overgang naar de partij, maar objectief is dit niet goed.

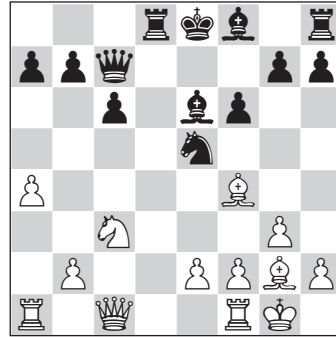
12...f6

Direct 12...♙e6, zoals later door Donner gespeeld, is beter. Zwart moet dan na 13.♘xe5 ♘xe5 14.♖e3 verder gaan met 14...♙d6 15.♖xa7 ♖e7! met goede compensatie. Beter is 14.a5.

13.0-0 ♙e6 14.♘xe5

Deze ruil brengt de zwarte stelling wat verlichting. Het was Euwe zelf die in Partij 1 van de rematch met Aljechin (Partij 22 in dit boek) de juiste speelwijze introduceerde. 14.♘e4! is heel goed voor wit. Het paard op c4 hangt helemaal niet, want 14...♙xc4 15.♖xc4 ♘xc4 16.♙xc7 geeft wit groot voordeel. Aljechin zocht zijn heil in 14...♙b4, maar wist na 15.a5 0-0 16.a6 niet veel tegenstand te

bieden. Voor de derde keer op rij won Euwe de theoretische discussie in deze variant tegen zijn grote rivaal!

14...♘xe5**15.a5**

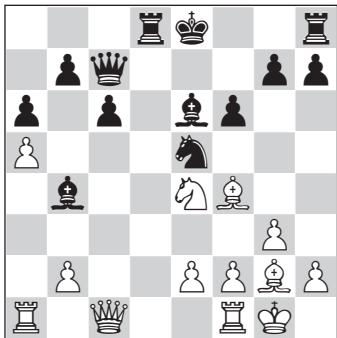
“Op a5 wordt de pion een aanzienlijke zwakte,” schrijft Kasparov in zijn analyse van de 21ste matchpartij tussen Aljechin en Euwe in 1935. Bij beroemde historische partijen zien we vaak dat in de analyse iets te veel naar de uitslag toe wordt geredeneerd. Dat is zeer wel te begrijpen. Het zijn partijen die we voor het eerst in onze jeugd hebben gezien, die een enorme indruk hebben gemaakt, en het voelt bijna verkeerd om er al te kritisch naar te kijken. In dit geval lijkt zelfs een grootheid als Kasparov in deze val te lopen. Er is absoluut niets mis met het opspelen van de a-pion, en het is pas later dat wit in de problemen komt.

15...a6 16.♘e4

Timman merkt terecht op dat 16.♗d1 sterk in aanmerking komt. De actieve zwarte toren wordt geruild en na 16...♗xd1+ 17.♖xd1 ♙e7 18.♖c2! zorgt de dreiging 19.♘d5 ervoor dat zwart niet goed kan rokeren.

16... ♖b4

De computer komt hier met het opmerkelijke 16... ♖d5!? op de proppen. Nu hangt a5 en na 17. ♙d2 ♖b5 doet de toren nuttig werk.

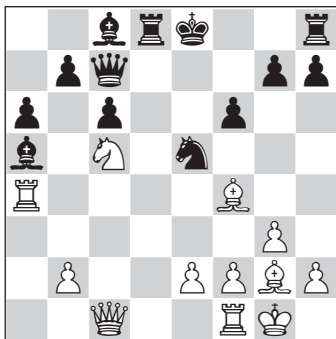
17. ♘c5

Vele bronnen geven aan dat wit hier reeds onder druk staat, maar na het bescheiden zetje 17. ♙d2, om op ruil van de zwartveldige lopers aan te sturen, is het eerder zwart die moet oppassen, en ook met de partijzet is niets mis.

17... ♙c8 18. ♖a4

Dit moest dan de verbetering zijn op de eerdergenoemde 21ste matchpartij. Daarin speelde Aljechin 18. ♙xe5 fxe5 19. f4? en kwam na 19... ♙d2 20. ♖c4 ♗d4 21. ♖b3 exf4 22. gxf4 ♖e7 in grote problemen. Veel sterker is 19. ♖e3, waarmee voorkomen wordt dat zwart rokeert. Op 19... 0-0 volgt immers 20. ♖b3+. Een andere pointe is om na 19... ♙xa5 met 20. ♗xa5 de kwaliteit te geven. Het vervolg 20... ♖xa5 21. ♖xe5+ ♙f7 22. ♙e4 ziet er optisch lastig uit voor zwart, maar 22... ♗he8 23. ♖h5+ ♙e7 24. ♖g5+ ♙f7 25. ♙xh7 ♗d6 lijkt de stelling bij elkaar te houden.

18... ♙xa5

19. ♘d3

Pas nu komt wit in het nadeel. Sterker was 19. ♖c2 0-0 20. ♙e4, waarmee wit net voldoende tegenspel tegen de zwarte koning ontwikkelt om remise te maken. Niet goed is nu 20...h6?! 21. ♖b3+ ♙h8 22. ♙b1! met het idee om op de volgende zet middels ♖c2 de koning te bestoken. Ook 20...g5 is erg verzwakkend, en daarom is 20...g6 beter, waarna 21. ♙xg6 hxg6 22. ♙xe5 fxe5 23. ♗xa5 ♖xa5 (doorspelen met 23... ♙f5 24. ♖b3+ ♗f7 kan, maar ik zou na 25. ♗a4 liever wit hebben) 24. ♖xg6+ remise forceert.

19... 0-0 20. ♙e4

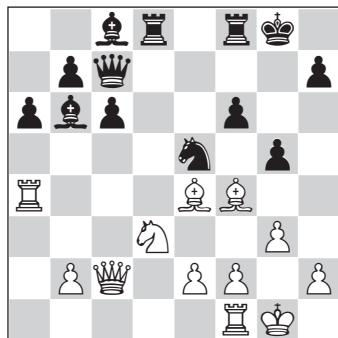
Euwe geeft aan dat wit na 20. ♗e4 ♙f5 “niet bijzonder goed” staat, maar het tegenovergestelde is waar na 21. ♘xe5 ♙xe4 22. ♘c4!, waarna ineens alles hangt bij zwart. 20... ♗fe8 is een eenvoudige verbetering, waarna wit inderdaad niet veel heeft. Een andere aardige variant is 20. ♙xe5 fxe5 21. ♖c5 ♙b6 22. ♖xe5 ♖xe5 23. ♘xe5, waar de lopers zwart hoe dan ook al een groot voordeel geven, maar het krachtige 23... ♗xf2 24. ♗xf2 ♗d1+ 25. ♙f1 ♙h3 maakt het op slag uit: mat op f1 is niet te verhinderen.

20... ♖b6

Een fijne zet. Nu is de dame niet langer gebonden.

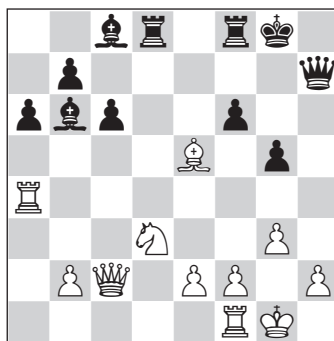
21. ♖c2 g5

Tamelijk wild gespeeld. Het bescheiden 21...h6 verdiende de voorkeur. In tegenstelling tot bij het commentaar op zet 19 is wit hier niet langer in staat om serieuze dreigingen op de b1-h7 diagonaal op te zetten. Het zwarte voordeel is dan ook zeer serieus.

22. ♖xh7+

De beslissende fout! 22. ♖xe5 gxf4 is niet veel beter, maar wit had zonder meer 22. ♖xe5 fxe5 23. ♖xe5 moeten spelen. De analyse van Euwe gaat verder met 23... ♖h3 (Aljechin geeft in het toernooiboek 23... ♖xe5 24. ♖b3+ ♖h8 25. ♖xb6 ♖d2, maar zwart staat hier geenszins beter) 24. ♖b3+ ♖h8 25. ♖g2 ♖xg2 26. ♖xg2 ♖xe5 27. ♖xb6 met ongeveer gelijk spel. Deze variant wordt echter op prachtige wijze weerlegd met 25... ♖xf2+ 26. ♖xf2 ♖b6!! met een dubbele aanval op b3 en f2. De dame kan niet genomen worden, want 27. ♖xb6 ♖d1+ is mat in twee. 27. ♖f7+ helpt ook niet, want na 27... ♖xf7

28. ♖xf7 ♖d1+ 29. ♖f1 is 29... ♖xf1 mat. Wit doet er beter aan met 24. ♖f3 de kwaliteit te geven. Zwart staat dan comfortabel na 24... ♖xf1 25. ♖xf1, maar het is wel belangrijk de valstrik 25...g4? 26. ♖xh7+! ♖xh7 27. ♖xg4+ ♖h8 28. ♖h4 te ontlopen – dat kan eenvoudig met 25... ♖h8.

22... ♖xh7 23. ♖xe5**23... ♖a7**

Erg fraai. Het loperpaar in combinatie met de mobiele pionnen op de damevleugel brengt nu spoedig de beslissing.

24. ♖c3 b5 25. ♖aa1 c5 26. ♖c1 c4 27. ♖e1

27. ♖b4 wint een pion, maar na 27... ♖b7 28. ♖xa6 ♖e4 kan wit wel direct opgeven.

27... ♖b7 28. ♖f3 g4 29. ♖g5 ♖h5

Wit geeft op. Powerplay van Euwe!

William Winter heeft de dubieuze eer de enige Britse kampioen geweest te zijn die ooit in de gevangenis heeft gezeten. Winter was een overtuigend communist en zijn politieke activiteiten waren de reden van zijn detentie. Hoewel de overlevering